

Letna: Akademiki . . .	30 Din
Drugi . . .	40 Din
Mesečna: Akademiki . . .	4 Din
Drugi . . .	5 Din

Čekovni račun številka 17.139

Uredništvo in uprava:
UNIVERZA, Ljubljana.

PETEK, 23. APRILA 1937.

1551

Rektor Karlove univerze,
dr. K. Weigner:

Ce je kaka generacija fizično,
psihično ali moralno slaba, ne
trpi tega le ta generacija sa-
ma, temveč se kažejo posledice
kot prokletstvo nad celim
narodom.

AKADEMSKO GLASILO ZA UNIVERZNA IN JAVNA VPRAŠANJA

Krsto Ljubičič

Akademik je spet ubil svojega tovariša. V to preprosto povedano, vendar tako težko ugotovitev se nam strnejo vse misli in sodbe, ki smo jih slišali ob smrti hrvatskega akademika Krsta Ljubičiča. Ni bil še zabrisan silen vtis, ki ga je napravil pred letom dni umor srbskega akademika na beograjski univerzi, ko je spet padel mlad študent, prav tako kakor oni v Beogradu umorjen od svojega tovariša.

Samo to vemo in ničesar več. Kajti listi, ki so pisali in ponatiskovali poročila in mnenja o tem umoru, so na kaj enostaven način presodili, kako je stvar: kakor zmerom so postavili svojo shemo ideologij, prinesenih k nam iz tujih dežel, v tem okviru brž opredelili krivdo in pri tem nihče ni pozabil opozoriti nase in na svoj program.

Toda, kdo je skušal pregledati vzroke zadnjih dogodkov med našimi študenti? Kdo se je le malo pomudil pri žrtvi sami? Kdo je bil Krsto Ljubičič, kako je živel, kaj je delal, kaj je hotel? In nad vsemi vprašanji se nam postavlja to: Čemu je spet bila potrebna ta žrtev, smrt mladega fanta, ki se je šele pripravljala na življenje in bi šele čez leta smeli soditi o njem, koliko je ali ni koristil svojemu narodu?

Niti ene besede ni mogoče najti za opravičilo človeku, ki je ubijal. Kot akademiki moramo odkloniti taka sredstva obračunavanja. Vrednost vsakega boja za postavljene smotre presojava po tem, koliko spoštovanja in priznanja se daje človeku. Za človeka gre. Ta zagrebški umor je daleč od tega, daleč od naporov ljudstva, ki se danes tepe za kosček življenja. Če bi se ob tem spomnili lanskega beograjskega umora in pogledali za trenutek po svetu, bi bili še bolj prepričani o tem.

Med težke dogodke na nam sosednjih univerzah se je uvrstih nov umor, ki je spet za stopnjo zmanjšal dostojanstvo kulturnih zavodov. Kdo bo še z vero gledal na mlade ljudi, ki prihajajo z univerz? Tam pri Kninu je široka kmečka hiša poslala svojega sina v šole. Najbrž so domači in rojaki mnogo pričakovali od mladega fanta. Zdaj se jim je vrnilo mrtvo truplo. Zakaj je moral umreti njihov sin, čemu njegova smrt? Ti ljudje, ki gotovo vedo, kaj se pravi, biti se s svetom za življenje, ne razumejo in ne najdejo odgovora. Morda čutijo samo to, da je padel ta fant čisto mimo njihovih bojev, daleč od njih, brez koristi zanje. Drugje spet se sprašujejo svojci morilcev: Zakaj so njihovi sinovi ubijali? Tudi oni so mnogo pričakovali od svojih otrok, ti pa so se izgubili nekje v svetu kot morilci mladega človeka. In ves narod, ki upa v svoje mlade izobražence in se v svojih težkih dneh zanaša na njihovo pomoč, se je zdrzil in vrta v isto vprašanje.

Tu šele bi morali začeti razpravljati. Ne s postavljanjem ideoloških shem, temveč pri ljudeh in njihovih usodah, pri razmerah, ki te usode oblikujejo in silah, ki dopuščajo, da takih žrtev noče biti konca, temveč, da padajo kar po vrsti druga za drugo.

Akademik je ubil svojega tovariša. Ta strašni stavek nam leži na duši in nadpostavlja vrsto vprašanj. V iskanju odgovora nanje bodo posvečene naše misli tudi spominu tega mladega neznanega tovariša.

Najgloblji argument demokraciji v prid je vera v človeka, v njegovo vrednost, v njegovo duhovnost in njegovo neumrljivo dušo... Demokracija je koncepcija življenja.

Vse demokratične države so doslej samo poskus demokracije.

Prava demokracija ne bo samo politična, pač pa tudi gospodarska in socialna.

Tomaž G. Masaryk.

Številke nam govoré

Z aprilom so stopili v veljavo novi proračuni. Kaj prinašajo Slovincem?

Najvažnejši med proračuni je državni. Ob proračunski debati so bili naši časniki polni »načelnih« govorov, zabeljenih z osebnimi obračunavanji. Metoda je prava; številke so šle mimo nas. Predvsem onih 825 milijonov, za katere je letošnji državni proračun večji od lanskega. Ne moremo sicer reči, koliko tega novega bremena naj pade na Slovenijo. Toda, če upoštevamo ugodno in malo verjetno možnost, da se bo davčni vijak v vseh pokrajinah enako napel, predstavlja to za Slovenijo novo obremenitev za okrog 100 milijonov. Pri tem je poudariti, da gre pri tem le za državne davščine, ki bodo znesle več radi novega obračunavanja carin, zvišanih taks in predvsem — radi povečanja narodnega dohodka, ki ga predvideva g. finančni minister. Kako je z zvečanjem narodnega dohodka v Sloveniji, je dovolj znano; izjave g. bana Natlačena so presenetile celo pesimiste.

In državni izdatki? Važni so predvsem izredni in investicijski izdatki, saj na njih se nanašajo vsakoletne izpremembe v proračunih. Letošnji proračun je v tem pogledu zelo velikopotezen, država se bo angažirala na investicijah za dobrih šest milijard — samo v Sloveniji ne bo nobenega večjega gradbenega dela. O ljubljanski bolnici, o eni izmed najvažnejših konkretnih slovenskih zahtev, je sicer izpregovorila vsa naša javnost, samo slovenski zastopniki v parlamentu ne.

Banovinski proračun nam razen banovinske šolske doklade ne prinaša ničesar posebnega. Jedro banovinskega proračuna tvorijo izdatki za kmetijstvo, zdravstvo in socialno skrbstvo. Na tem polju marsikaj dobrega in koristnega, samo v malem, mnogo premalem obsegu, da bi zadoštila potrebam. Tako zajame n. pr. kmetijsko nadaljevalno šolstvo komaj deset do petnajst odstotkov kmečke mladine. In z banovinsko pomočjo si naše kmetijstvo v sto letih ne bo zgradilo potrebnih gnojišč, čeprav nam gre radi slabih gnojišč letno na desetine, menda okrog sto milijonov dobesedno v zrak.

Toda, če nam ni prinesel posebnih bremen proračun naše banovine, so nam jih prinesli proračuni drugih banovin, ki krijejo svoje izdatke povečini iz skupnih banovinskih trošarin, ki so bile uvedene lani, dasi je finančno ministrstvo še predlani smatralo uvedbo novih trošarin kot neumestno. Skupni davek na poslovni promet, ki ga plača industrija, je bil letos zvišan; zvišane so bile banovinske trošarine in uvedene nove. Njih donos je znašal lani 70 milijonov, letos je predviden na 150 milijonov. Od teh »banovinskih« davščin prejme dravska banovina nazaj deset odstotkov one vsote, ki jo vplača. Radi očitnosti tega ključa so našle banovinske trošarine precej odmeva po časopisju. Nas ta ključ ni presenetil, saj ga iz univerznih budžetov že dobro poznamo. In ni nas presenetilo dejstvo, da so gospodje iste smeri v Ljubljani ta ključ kritizirali, v Beogradu zanj glasovali.

Končno je stopil v veljavo proračun mestne občine ljubljanske; edini, ki je naš vsaj po izdatkih in dohodkih. A tudi ta nas boli. Mar je res morala ljubljanska mestna občina postati v zadnjih dveh letih čudo fiskalizma, fiskalizma, ki duši gospodarstvo? In mar pri nas res ni mogoče, da proračuni ne bi vsebovali izdatkov, ki bi jih mogli krstiti za izdatke v strankarske namene?

V dobi šestojanuarskega režima so napadi na slovensko kulturno samobitnost poostri bili borbo za slovenstvo, ki je takrat obstajala predvsem v borbi za naše kulturne vrednote; Jožeta Vidmarja takratni zagovor slovenstva nosi naslov

»kulturni problem slovenstva«. Že takrat nam je bila borba za slovensko kulturo politična borba slovenstvo političen program.

To nam je tudi danes. Samo, da nam pomeni danes borba za slovensko kulturo tudi borbo za slovensko gospodarstvo in obratno borba za kruh slovenskega človeka tudi borbo za slovensko besedo.

Po dveh poteh nas je slovenska zavest pripeljala do gornjega aksioma naše vere, do gornje osnove našega delovanja. Po eni plati nam je študij socialnih in gospodarskih problemov pokazal pomen gospodarstva. Po drugi plati nam je pa zlasti borba za knjižnico pokazala, da imajo napadi na našo kulturno samostojnost isti vzrok, kot nepregledna vrsta dejanj, ki se vleče od inkameriranja naših pokrajinskih doklad takoj po končani vojni do banovinskih trošarin zadnjega proračuna. Za isto gre, pa naj se tiče naših čitank ali naših zadrug, cest ali univerze, izvoznih kontingentov ali slovenskih tiskovin. Številke so nam začele govoriti.

Razen tega imama še eno dragoceno skušnjo. Postavili smo zahtevo po polni slovenski univerzi, po novi bolnici. Bilo je dovolj, da smo spoznali metode sedanje slovenske politike. Če zahtevamo danes sprostitev narodovih sil ne samo na področju kulture, ampak na vseh področjih narodovega življenja, vemo, kdo je z nami in kdo je proti nam.

Pod temi vidiki gledamo na proračune. Oni nam več kot potrjujejo pravilnost našega gledanja in naših dosedanjih izkušenj. Številke, ki gredo v milijone in milijarde, nam govoré.

Prvi slovenski
gospodarski program

Tako lahko imenujemo program javnih del v naši banovini, ki ga je izdelala ljubljanska sekcija jugoslovanskih inženjerjev in arhitektov ter publicirala v eni izmed naših važnih, žal premalo znanih revij, v »Tehniki in gospodarstvu«. Program javnih del za dobo 20—30 let se nanaša na železnice, energijsko gospodarstvo in izboljšanje tal. Novih železnic in rekonstrukcij starih predvideva program za 1570 milijonov, hidrocentral za 90 milijonov, daljnovodov za 71 milijonov, elektrifikacijo železnic v znesku 1180 milijonov, vodovodov za 86 milijonov, regulacij rek in hudoornikov za 313 milijonov, pogozdovanje v znesku 14.5 milijonov, amelioracije tal za 36.5 milijonov, cest za 1.598 milijonov, javnih poslopij (med njimi kliniko, novo univerzo in akademijo) za 534 milijone.

Program javnih del, ki so ga sestavili inženjerji in arhitekti nas od srca veseli. Veseli nas, ker so se naši inženjerji postavili v službo slovenskega gospodarstva. In veseli nas predvsem, ker predstavlja prvi slovenski gospodarski program. Sicer predstavlja samo program javnih del, a več upanja imamo sedaj, da bomo prišli do programa celotnega slovenskega narodnega gospodarstva.

Morda je programu mogoče v tej ali oni stvari ugovarjati. Saj je v našem skromnem gospodarstvu treba čim previdneje uporabiti vsa javna sredstva, zlasti če se tičejo direktno produkcije, kakor se je ne tiče pretežen del programa. Tako n. pr. dvomimo o umestnosti nekaterih projektiranih prog. Dvomimo, da bi slovensko gospodarstvo v današnjem gospodarskem sistemu preneslo elektrifikacijo železniških prog. Vprašanje je, ali ne bi bilo pri nas umestno graditi kalorične centrale. Če bi načrt združenja izhajal iz točnega poznavanja potreb celotnega slovenskega gospodarstva, bi bržkone izgledal drugače. Tudi zato kliče ta program po proučevanju našega gospodarstva, klic po sodelovanju tehnikov z gospo-

darskimi strokovnjaki. Ustvariti moramo slovenski gospodarski svet!

In še ena opazka je potrebna. Inženjerji so konstruirali program ne glede na politične razmere, katerih se inženjerji nočejo dotakniti. Program pač odgovarja višini onih javnih sredstev, ki se v Sloveniji nabirajo. Inženjerji pa sami navajajo, da predvideva načrt prometnega ministrstva za Slovenijo v prihodnjih 10 letih za 140 milijonov investicij, ali 2,5 odstotkov vseh investicij v državi, dočim predvidevajo inženjerji za naše železnice 2750 milijonov.

Inženjerji ne bi smeli ostati na pol poti. Tudi oni bi morali zahtevati izvedbo programa. Saj jo zahtevamo vsi Slovenci; on mora tvoriti tisti minimum slovenskih zahtev, od katerega ne sme odstopiti nobena slovenska stranka ob svojem vstopu v vlado.

Profesor R. Nahtigal

Te dni je praznoval šestdesetletnico naš profesor za primerjalno slovansko jezikoslovje, dr. Rajko Nahtigal. Jubilar je izmed tistih naših znanstvenih ljudi, ki so se v desetletjih pred vojno, v času bojev za slovensko univerzo pripravljali na delo na njej. In potem eden izmed tistih, ki smo jih imeli leta 1918. samo del: strokovno temeljito izobraženih in specializiranih vsakega na svojem področju, da bi mogli tedaj začeti svoje delo na vseh položajih javnega življenja v svobodni Sloveniji. Izmed tistih, kakršnih takrat nismo imeli predvsem v — politiki. Profesor Nahtigal je bil za svoje znanstveno delo na novi slovenski univerzi pripravljen. In vsak tak človek je bil takrat za nas enkrat ponovljena trditev, da Slovenci hočemo in moremo razviti in voditi vse institucije, ki jih mora samemu sebi dati vsak narod. Kot učenec in kot samostojno razvit delavec je prinesel s seboj vse, kar je tedaj znanstveni svet v njegovi stroki predstavljal najboljšega.

Ob njegovi šestdesetletnici mu akademiki kot svojemu rektorju, dekanu, vodji seminarja, predavatelju itd., itd., kot znanstvenemu delavcu na slovenski univerzi iskreno čestitajo.

Pismo Slovencev iz Argentine

Uredništvo slovenskega časopisa v Argentini nam je poslalo pismo, ki nam dokazuje, da smo na pravi poti in da naši ljudje, ki ne tičijo le v teh ozkih strankarskih gonjah, kot vladajo danes pri nas, odobravajo naše stališče. Veseli smo bili tega pisma, kot le more biti vesela grupa mladih ljudi, ki z vso poštenostjo gradi svojo pot in po vseh podtikanjih doživi lepo priznanje.

»Prejeli smo dve številki 1551 ter smo že iz teh števil spoznali cilj vašega lista.

Veseli nas, da ste se tudi doma zganili ter enkrat pričeli s pravim delom za boljšo bodočnost našega naroda. Tembolj smo prepričani o uspehu, ker ste se dela lotili ljudje z akademsko izobrazbo, katerih ni samo pravica, temveč predvsem dolžnost, da pokažejo svojemu narodu v boljšo bodočnost. Izobraženci so bili do danes vse preveč na strani neprijateljev naroda.

Kakršna je politika v domovini, takšno skušajo uveljaviti v izseljenstvu. Ker pa v izseljenstvu iz raznih vzrokov ne moremo in tudi ne bomo voditi protirezijske politike, bodisi te ali one klike, in tudi proticerkvene ne, je razumljivo, da ljudje godrnjajo in zato tudi drugih kulturnih in gospodarskih uspehov, za katere predvsem se pehamo v tujini, ni mogoče doseči. Izseljence učimo ljubiti domovino, naj bo taka ali taka, ker se tolažimo z zavestjo, da bo že enkrat taka, kot jo bomo vsi želeli in naredili.

... Vztrajamo na stališču, da je v izseljevanju vsako strankarstvo škodljivo.

Kakršna pa bo domovina, takšne bodo posledice v izseljenstvu, ali pa bi se morali direktno odpovedati vsakemu stiku z državnimi zastopniki tu in doma. Glede pojmovanja demokracije smo brez pretiravanja v izseljenstvu precej naprej, nego je narod doma. To na vse zadnje niti čudno ni. Ko gre človek po svetu, marsikaj vidi in sam pretehta, česar doma nima prilike in tudi skrbno pazijo, da ga pod razno pretvezo vlečejo za nos.

Sicer pa smo prepričani, da ima tudi naš narod dovolj sposobnih politikov, sociologov, pisateljev in takih, ki ne bodo prej odnehali, da povedejo narod v resnično demokracijo in svobodo...

Ni še dolgo, kar nam je naš tovariš poročal o Koroški in drugi o Julijski krajini. Kako edina sta bila oba referata z gornjim poročilom: Kakršna bo domovina, takšne bodo posledice v tujini. Poročila pa, ki prihajajo z domovine niso razveseljiva. Začnite z resnim delom za srečo našega človeka, da si bomo bližji in bo vam in nam lažje.

Ljudska univerza v Mariboru

Brez posebne reklame, a vendar pred nabito polno dvorano, smo slavili njen 15 letni jubilej: nekaj pesmic, ki so jih peli mariborski študentje, polurni predsednikov referat ter prav tako kratko predavanje pisatelja Finžgarja o »Zvestobi zemlji in narodu« — in razšli smo se.

Že sama številka 15 je za kulturno ustanovo, ki ne uživa javnih podpor nad vse častna. Še večjega spoštovanja pa so vredne te-le številke: kakih 400 predavateljev, skoro 1000 prireditev in morda do 100.000 poslušalcev. Mariborčani smo lahko upravičeno ponosni...

K tem številkam, ki dajejo kulturnemu pomenu mariborske Ljudske univerze poseben poudarek, je treba prišteti še narodnostno, gospodarsko in družbeno-politično ekspanzivnost vedno bolj industrijskega obmejnega mesta brez slovenske kulturne tradicije — in že smo sredi problematike vseh mariborskih ustanov sploh in sredi problematike mariborske Ljudske univerze še posebej.

Razen popularizacije znanosti ima torej mariborska Ljudska univerza dvojno nalogo: nuditi mariborskemu razumništvu izdatno, vseskozi konkretno, znanstveno podprto idejno podporo v odporu zoper tujo gospodarsko, politično in ideološko ekspanzijo ter pritegniti v proces te borbe vse plasti mariborskega prebivalstva, predvsem delavce.

Vzroki, da mariborska Ljudska univerza v 15 letih teh nalog ni vršila v polni meri, so različni. Morda jih leži večina izven njenih možnosti. Gre tu predvsem za materialno podlago. Ustanova, ki je namenjena javnosti, bi se morala vzdrževati iz javnih sredstev, o tem ni dvoma. Za delavca mora biti pot do izobrazbe brezplačna. To je prvi pogoj, da si Ljudska univerza zasluži svoje ime. Kakih 30 Din na mesec je za marsikoga previsok kulturni davek.

Druga stvar so predavanja sama. Predavatelji, ki koketirajo z najbolj temnimi gospodarskimi in družbenopolitičnimi metodami nasilja in nestrpnosti, se navdušujejo za znanstveno zgrešene, po zmislu pa proti ljudstvu in proti miru naperjene doktrine razizma, ki razlagajo neuspeh v dunajskih februarjskih dogodkih iz rasne manjvrednosti avstrijskih delavcev, takšni predavatelji gotovo ne računajo na delavsko poslušalstvo, ki bi za taka predavanja še plačevalo vstopnino. Delavcu, ki s svojimi rokami ustvarja podlago za kulturne dobrine, temu delavcu ne moreš priušati izobrazbe, če si jo pa medtem za 180° obrnil in z vso brutalnostjo naperil proti njemu. Na ta način se široke plasti ne dajo pritegniti.

Da ta predavanja, hvalabogu jih ni mnogo, posebnih nalog mariborske Ljudske univerze ne pospešujejo, ampak slovenski emancipacijski borbi tu celo nasprotujejo, ker zmanjšujejo odporno silo, je jasno. Izganjanje hudiča z belcebubom v borbi proti sovražnikom ljudstva, to gotovo ni uspešno bojno sredstvo, še manj pa nadstrankarsko udejstvovanje.

Take in podobne misli so nam budila predsednikova izvajanja. Iz njih nas je vzdramil prisrčni in topli pozdrav, ki ga je bil deležen pisatelj F. S. Finžgar. Da, Maribor, ki je danes ogrožen kot morda še nikdar, Maribor danes ve, da mu mora pokazati kulturno orientacijo slovenska inteligenca. Izgubiti tu trdnost in v narodni zavesti zanihati, bi se reklo za Maribor, izgubiti zadnje upanje na dostojno in človeka vredno socialno življenje. Finžgarjeve kratke, pregnantne, a čustveno žarke besede o slovenski zemlji, so nas vse navdušile. Optimistično zaupanje vase ter grenke ugotovitve o narodnostnih in gospodarskih odnosih do tujih in domačih sosedov so zaključile predavanje, katerega problematiko bi si želeli kot program — za nadaljnjih 15 let.

Poravnajte še danes naročnino! ček, račun št. 17-139

Brezposelno učiteljstvo in naše šolstvo

(Brošura brezposelnih učit. abiturientov.)

Že šesto leto preživlja mlada slovenska učiteljska generacija težko dobo brezposelnosti z vsemi individualnimi in splošnimi problemi, ki jih prejšnje generacije niso poznale, ne doživljale. Ti mladi učitelji so bili tisti del mladih inteligentov, ki se je prvi znašel v položaju in aktivno posegel v svoje probleme. V učiteljski organizaciji JUU so si osnovali svoj odsek, da združeni storijo vse, kar morejo, za rešitev skupne potrebe in zahteve: nastavitve in s tem eksistence ter izvrševanje življenjskega poklica.

Letos so izdali brošuro o svojem položaju in o problemu slovenskega osnovnega šolstva »javnosti in merodajnim faktorjem v informacijo in v prepričanju, da bo ta krik mladih, krik delaželnih ljudi povzročil ureditev tega vprašanja, ki ni le vprašanje kruha, temveč sega po svoji moralni važnosti tudi v bodočnost naroda.« — Trudili so se, zbirali statistično gradivo, delali so. Delali zastonj, sredi svojega obupnega osebnega položaja in kljub njemu, delali so resne in težke stvari, brez velikega priznanja in brez nagrad. Tu bi mi radi poudarili nekaj stvari, preden preidemo k vsebini njihove publikacije.

Kakšna utegne biti danes preprosta in površna sodba naše javnosti o njihovem delu? Površna, pa vendar najbolj splošna vladajoča bo sodba: da so si brezposelni učiteljski abiturienti našli še ta poseben način boja za svoj kruh, da so ubrali še eno pot. To in nič več. Ta sodba ni nepravilna. Ničesar ni v njej, kar bi ne bilo res. In vendar je krivična. Krivična zato, ker je preozka, ker ne ocenjuje vsega, kar so abiturienti napravili. Tudi kdor vidi premalo, je gledal napačno. Na to drugo globljo vrednost brošure hočemo opozoriti... Mladi smo, sedemsto nas je, brez dela. Tisti, ki dele službe, nas ne marajo. Mi pa hočemo delati in vemo, da je naše delo potrebno. Rabi nas ljudstvo, rabi nas mladina. Naše delo je odveč samo tistim računom, ki upravljajo našo revščino in vodijo našo slabo politiko. Sami so na oni strani. Tu smo mi, čez sedemsto nas je, z nami je ves narod, njegova mladina, z nami je vsa človeška pravica.

Pet dolgih let so nas po šolah učili pedagogike in drugih stvari. Zdaj pa smo se lotili drugega študija. Delati hočemo, zato moramo poznati teren, na katerem bomo delali. Ne samo ozka pedagoška vprašanja, poznati hočemo slovensko šolstvo. — Zato takle mala brošura brezposelnih abiturientov ni le eden izmed njihovih ključev po kruhu, temveč ima globljo vrednost: tem mladim ljudem daje prednost, da imajo poleg šolske diplome še drugo zrelostno spričevalo. Katera naša generacija je še stopila od svojega šolskega študija naravnost k študiju stvarnih problemov iz področja, na katerem je hotela delati? Kdaj je še katera generacija kot ta v obupnem položaju brezposelnosti zbirala statistike, primerjala dejanski položaj in potrebe? Katera mladina se je še kot ta po vseh tistih zanešenih in lepih naukih o idealnem vzgojnem poklicu — grizla skozi temne stolpe proračunov in amandmanov? Ne samo v borbi za kruh in eksistenco, tudi v kvaliteti in stvarni specifičnosti te borbe cenimo delo naših tovarišev.

Jasen in odločen je odgovor, zakaj se mladi učitelji javljajo s to brošuro: da razodenejo javnosti in odgovornim ljudem svoje stanje, posledice tega stanja in upravičenost svojih zahtev. Je to prav tako odločen in jasen klic vsem onim, ki imajo vpliv in moč, da uredijo to vprašanje, ki je zanje, za brezposelne, življenjske važnosti. Točno prikazujejo in osvetljujejo, kje je problem njihove brezposelnosti, kdo in kako naj ga reši in zakaj ga mora rešiti. S številkami in otipljivimi dejstvi dokazujejo, da nadprodukcije v učiteljskem poklicu ni. V Sloveniji je 210 razredov zaprtih, ker ni učnih moči, primanjkuje 1133 novih učilnic, po nekaterih slovenskih krajih otroci ne obiskujejo šole, ker ni učiteljev, da bi jih učili. Po drugih krajih uči en učitelj do 100 otrok v enem razredu. Skoro povsod je potreba novih šol, novih razredov, novih vzorednic. Stari dosluženi učitelji zaman čakajo na upokojitve, čeprav jim je službena doba že potekla.

Statistike in diagrami pa na drugi strani povedo: vsako leto absolvira več učiteljev, kot jih dobi mesto. Vsako leto se javlja progresivni preostanek nezaposlenih, ki vleče ta problem v nedogled. Ob tem pa so ti mladi ljudje, katerih velika večina živi v obupnih in zelo slabih razmerah, prisiljeni preživljati se kot dninarji, tovarniške delavke, natakarike, služkinje, slabo plačani inštruktorji itd. Kljub temu, da slovensko šolstvo propada, kljub temu da zahtevajo interesi ljudstva dobro vzgojo in izobrazbo, mnogo in dobrih šol, mnogo učiteljev. Pozdravljamo klic mladih tovarišev, s katerim zaključujejo svojo brošuro, po depolitizaciji šolstva, kjer odločno in neomahljivo vztra-

jajo na stališču, da je politično naziranje v reševanju stanovskih vprašanj privatna stvar vsakega državljanca, ne pa predpogoj za vstop v službo,« ko energično odklanjajo nepoklicane posredovalce: »Nečemo protekcij in nečemo biti nameščeni iz vzrokov svetovnih naziranj ter političnih pripadnosti, temveč hočemo kruha zaradi svoje stanovske kvalifikacije, zaradi svojega socialnega položaja in zaradi koristi, ki jih lahko nudimo narodu in državi.«

Pri vsem razmotrivanju problema brezposelnih učiteljev in našega šolstva se nam vedno jasneje vriva edina zavest, da je to del našega slovenskega problema, da je to naše slovensko politično vprašanje.

Kam z mladino

(Ob otvoritvi predavanju g. prof. Čopiča na tečaju za starše, ki ga je priredilo »Pedagoško društvo« v prostorih osnovne šole v Šiški.)

Vsi, ki čutijo dolžnost, da premišljajo in razpravljajo o vprašanju »kam z mladino?«, morejo reševati ta problem le v teoriji, drugi, ki imajo to dolžnost, ga ne rešujejo, ali pa iščejo raznih izhodov in nadomestkov mesto prave, popolne rešitve. Za mladino pa, ki bo kmalu, ali ki je že vstopila v življenje, je to vprašanje danes najkonkretnije realno dejstvo, je to njen življenjski problem, ki ga tudi mora življenjsko rešiti, za ceno lastne bodočnosti.

20.000 brezposelnih ročnih in umskih delavcev, vsako leto 4000 več, to je slovenski gospodarski in socialni problem. Kako ga bomo rešili? S tem, da bomo spremenili šolo, ki je »gospodarska« in vzgaja le domišljavce, ljudi, ki jim smrdi ročno delo, ki čakajo na »gospodsko« službo, ki naj jo da država? Ali je res dovolj, da šola vzgaja v mladini voljo, s katero si bo poiskala kakršnegakoli dela? Res, šola še nikdar ni bila takšna, da bi služila interesom ljudstva, da bi dajala koristi kmetu in delavcu. Samo »gospodski« službi šola, zato je tudi »gospodska«. Pa če primejo vsi brezposelni učitelji, zdravniki, tehniki za ročno delo, ali bo tedaj vprašanje brezposelnih rešeno? Taka rešitev bi pomenila še večjo nezaposlenost delavcev in vseh tistih poklicev, ki bi jim odvzeli mesta. Ali pa je s tem tudi že vsemu zadoščeno, če dobi učitelj zaslužek v katerikoli poklicu? Kaj je vseeno, če se odreče delu in življenjski sreči v delu, za katerega čuti poklic in ima sposobnosti? Pa kljub temu, če dobim kruha jaz, mi mora biti mar vseeno, če ga nimajo drugi? Če eden prodre in jih sto ostane zadaj?

Ni v moči tistih, ki so danes brez dela in eksistence, da bi prav in korenito rešili svoj problem. Vendar življenje od njih vsak dan odločneje zahteva, da iščejo vsaj osebne, če ne splošne rešitve.

Navezani smo na ta domači kos zemlje. Vemo, da smo ji s svojim delom potrebni. Naš položaj nas sili, da raziskujemo teren našega dela, gospodarske potrebe in možnosti napredka svoje zemlje, iščemo in odkrivamo ovire tega napredka, socialne in kulturne potrebe ljudstva in poleg tega vse tisto, kar jemlje slovenski mladini delo, kruh in vredno življenje. Tako bomo našli mnogo poti za naše udejstvovanje, ki nam bo osiguralo eksistenco. Ko bo kmetijski dom rešen vsega, kar ga danes zaslužuje in tira kmetijskega človeka z zemlje, ko ne bodo tuji računi mogli več tako neusmiljeno odločati o našem življenju, ko se bo z materialnim dvigom Slovenije pospešil njen kulturni dvig, bo dovolj mest za naše inženjerje, zdravnike, učitelje in najrazličnejše druge poklice.

Debatni klub beograjskih juristov

Maja 1936 je bilo obnovljeno delo v »Študentskem pravnem društvu« v Beogradu. Sedaj je v njem članjenih okoli 900 študentov. Društvo si je postavilo za nalogo, da aktivno sodeluje pri reševanju splošno študentskih vprašanj, poleg tega pa še posebej onih vprašanj, ki se tičejo pravnikov posebej kot: reorganizacija učnega načina in izpitnega reda, udobnejša in večja čitalnica, zmanjšanje prispevkov za biblioteko in organizacija Debatnega kluba. Doslej je društvo skupno z Društvom za pravno filozofijo in sociologijo ter strokovnjaki izvedlo anketo za sociološko proučevanje vasi, organiziralo odbor, ki naj vodi akcijo za brezplačno ureditev vseh poslov na univerzi (vpis, potrdila, prošnje itd.) za one študente, ki ne živijo v Beogradu, izpopolnjevalo svojo biblioteko. Društveni prostori so na pravni fakulteti in tam odbor enkrat na teden poroča članom o društvenem delu, ki ga člani kritizirajo ter dajejo iniciativo in pomoč za novo delo.

Največji letošnji uspeh društva pa je Debatni klub, ki ga je društvo organiziralo, da izpopolni strokovno izobrazbo pravnikov, da jih nauči samostojnega dela in diskusije, da pravne probleme in pozitivno zakonodajo osvetli ne zgolj formalno, ampak s širšega vidika, opazujoč jih v zvezi s splošnim družbenim življenjem. Klub tesno sodeluje s profesorji, vendar so študentje v izbiri tem in literature svobodni. Klub ima štiri sekcije: za privatno, za javno pravo, za ekonomijo in sociologijo, za splošna vprašanja. Imel je doslej tri diskusije: na prvi je g. Jovan Dordević govoril o splošnih vprašanjih sociologije, na drugi so študenti sami z ekonomske, sociološke in politične strani osvetlili fašizem, na tretji je dr. Brana Ne-

deljković govoril o primatu ekonomije ali prava. Udeležba članstva je bila vedno zelo velika, na prvem sestanku je bilo 800 študentov. V sodelovanju s profesorji je Debatni klub napravil načrt za ta semester: v vseh štirih sekcijah, v kakih 15 temah bo proučeval sodobno Nemčijo z ekonomskega, sociološkega, pravnega in drugih vidikov. Trije najboljši referati bodo nagrajeni, vsi pa bodo izšli tiskani v posebni knjigi.

Tako poroča o življenju na beograjski pravni fakulteti »Student«. Pri nas pa se delo v DSJF ni premaknilo. Tudi na naši pravni fakulteti je polno pomanjkljivosti, ki jih more odpraviti le društvo, ki bo razgibalo vse članstvo za njegove strokovne dolžnosti. DSJF mora postati res strokovna organizacija slovenskih študentov-pravnikov, to je organizacija, ki bo ščitila pravice svojih članov in jim pomagala poglobiti in razširiti strokovno znanje. Slovenski študent v zanimanju za probleme, ki so v zvezi z njegovim študijem na naših univerzah najbrž ne zaostaja za svojimi srbskimi tovariši. Vendar so nam oni pokazali pot, po kateri bi moralo tudi naše DSJF.

V drugi polovici aprila prireja DSJF članske se-

stanke s predavanji pod naslovom: jurist v poklicu. Naj bi ti članski sestanki bili začetek aktivnega in smotrnega dela med našimi bodočimi pravniki.

Po mojih mislih morajo vse demokracije stremeti naprej, da vzdržijo v današnjem kritičnem času in v intenzivnem, tvornem delu, političnem in socialnem, ustvarjajo nov politični red. Ne smejo se plašiti, ne smejo živeti v paniki in psihozi, v strahu pred vojno in notranjim razsulo. Močna demokracija v današnji razrvani Evropi — to se pravi vera v svoje dobro poslanstvo, nepopustljivo, prav strastno in trajno stremenje, premagovati sebe in svoje strankarske in razredne strasti, izvršiti vsak dan v sodelovanju z vsemi drugimi nekaj pozitivno izpolnjujočega za državo in družbo; se pravi pripravljenost, sebe in državo vredno, gotovo in do kraja braniti tudi z železom; se pravi, pogum in srčnost, povedati sebi in drugim, da je današnje življenje kljub vsem tem našim bolečinam vredno živeti, ker nam nudi več možnosti kot kdaj prej, delati dobro in graditi nov svet. (Predsednik ČSR dr. Beneš za božič 1936.)

Društvo »Dom visokošolk« javlja, da sta prosti v »Domu visokošolk« dve mesti. Reflektantke naj vložijo prošnje na odbor društva najkasneje do 1. maja.

Odbor.

Rektor Karlove univerze slovenski mladini

Prinašamo poslanico, ki jo je napisal rektor Karlove univerze v Pragi, profesor dr. Karel Weigner za posebno prilogo »Slovenca« ob obisku predsednika dr. Edvarda Beneša v Jugoslaviji. S posebnim zadoščanjem smo brali to poslanico, ker je v nji mnogo več kot nekaj slavnostnih besed. Rektorju dr. Weignerju daje kakor ne vsakemu drugemu rektorju prav njegovo delo in skrb za študente pravico, da govori akademski mladini. Kajti rektor dr. Weigner se v času, ko stoji na čelu Karlove univerze, ni omejil na zgolj uradno poslovanje. Kakor sam pravi v proglasu na češkoslovaško javnost, je v imenu demokracije, ki ne sme biti samo politična, temveč tudi kulturna in socialna, in v zavesti, da »se morajo koncentrirati prizadevanja odgovornih činiteljev na organizacijo sistematičnega in smotrnega skrbstva za telesno, duhovno in moralno blaginjo tistih, ki so tega skrbstva najbolj potrebni, namreč mladine, po lastni iniciativi, ne da bi čakal na študente ali kogarkoli, začel akcijo za ustanovitev samostojnega akademskega zdravstvenega zavoda in vse potrebno že toliko pripravil, da je ustanovitev tega zavoda popolnoma zagotovljena. To delo daje besedam rektorja dr. Weignerja posebno vrednost in pomen.

Pozdrav mladim!

Približuje se z naglico trenutek, ko se bomo spomnili dvajsetletnice pobratenja češkoslovaško-slovenskega pobratimstva, ki je bilo na koncu svetovnega požara izraz istega telesnega in naravnega trpljenja ter istih upov za bodočnost; tedaj se je rodilo geslo: Ljubezen za ljubezen, zvestoba za zvestobo. Da se to geslo po 20 letih ne bi ponavljalo samo iz neke prazne čustvenosti, je treba v sedanjem trenutku pomniti, kakšen je realni temelj naše skupne ljubezni in v čem hočemo vedno in povsod stati v isti vrsti. Hočem se obrniti k vam mladim, kajti vaša je bodočnost. Glejte samo naprej, kajti vam mladim osvajačem, odkrivalcem in osvoboditeljem pripada vesoljni svet, vi šele razvijate nad zmučenim človečanstvom kakor njegovi odrešitelji duha miru in pokore. Ta nezlomljiva vera v sebe je znak mladih in mi smo pripravljeni verovati z vami.

Moj poklic in moj današnji položaj me napolnjujeta k temu, da se obračam k vam, slušateljem visokih šol, k bodočim predstavnikom duhovnih poklicev, bodočim zdravnikom, pravnikom, inženirjem, profesorjem vseh kategorij in podobno.

Za vse duhovne poklice je znanost studenec žive vode: je in bo vsem priznavalcem v vsakdanjem teku življenja resnična sila, ki jih dviga nad vse težave in razočaranja, je jim vrednota, materialno neodvisna. Pri tem pa ostanejo znanstveni napor vedno varna obramba pred tem, da bi nihče v svojem poklicu ne padel na prazno diletantsko radovednost in duševno šablono. V življenje se ne sme stopati samo z glavo, napolnjeno z znanostmi, s hladnim razumskim spoznanjem, ki samo nič ne zahteva, se visoko dviga čista človečanska stran vsakega poklica; z vso svojo voljo in ljubeznijo in veselo predanostjo se vsak mlad človek posveča službi človeškega kolektiva, naroda in domovine in po njej vsemu človeštvu. Če spoznamo, da so interesi višjih enot vedno nadrejeni koristim posameznikov, se odpovedujemo egocentrizmu, vršimo svoje dolžnosti z navdušenjem in žrtvijo — to pa je višek človeške sreče; smisel življenjske vsebine temelji na socialno koristnem delu; zato vse tvorno delo teži k temu, da bi človeštvo postalo boljše in svobod-

nejše, da bi rastlo razumevanje za naravne vrednote, ter da bi na svetu zavladal mir.

Študent mora predvsem študirati — to resnico je rekel vsem dijakom uvidevno Masaryk. Vendar pa samo študiranje še ne zadošča. Mladega človeka ne čaka samo življenjski poklic, čaka ga življenje samo. Zato se nihče ne sme življenju odmikati. Nihče od vas ne sme niti za trenutek pozabiti, da boste nekoč v vaših mladih rokah držali baklo luči, da boste v svojem narodu in za njega širili napredek, da boste organizatorji duhovnega dvigovanja malega človeka, da boste imeli že po svojem duhovnem poklicu višje poslanstvo. Popolnost inženirjev, zdravnikov, pravnikov, učiteljev itd., njih pripravljenost za življenje ne tiči toliko v obvladanju spec. znanstvenih strok ter v pripadajoči praktični pripravi, življenje se ne zadovoljuje s strokovnjaki, vsestransko znanstveno oboroženimi, življenje terja popolne ljudi, osebnosti s širokim razgledom, z globoko splošno izobrazbenostjo, z višjim življenjskim nazorom. Vsi duhovni delavci morajo biti dobri strokovnjaki, toda poleg tega morajo okrog sebe širiti luč spoznanja, vneti čuti za pravico, resničnost in poštenost. Zato je prva dolžnost vseh mladih, da znajo iz sebe narediti čelaga moža, celo ženo, hočejo biti svojemu narodu resnično koristne osebnosti. Pravi mož, sprejemajoč funkcije voditelja, ve kaj hoče, ima pred seboj jasen program, ki ga zna uresničevati, ima pogum delati (Masarykovo: ne bati se!) ter zna v narodu, ki je njegovemu voditeljstvu poverjen, vzbuditi prav tak pogum, da gre po poti pravice in ne zla, ki je pot za grobo silo in moč. To je tem važnejše, ker živimo v dobi težke duhovne zmede, ko se okrog nas in vas, pri vas in pri nas tu in tam čuti in obožuje drznost in sila pesti. Kakor težka bolezen gloda sedaj na zdravju človeškega občestva strup nezaupanja človeka do človeka, in javno sovraštvo, ki moti vesoljno človeško bitje. Bojajte se proti temu zlu, izogibajte se povsod nasilja in konfliktov, zavrzite vse orožje grobe moči, bojajte se proti ljudski pokvarjenosti, ohranite ljudi dobre.

Vsak napredek človeške kulture in civilizacije je mogoč le na delu človeških možganov in rok. Težko se pregreši na koristih celote tisti, kdor poglablja prepada nesporazuma med delavci duha in delavci rok. Kdor s kateregakoli naroda izloča kakršenkoli element, vrsto ali razred, daje dokaz za to, da gre skozi življenje s hladnim razumom, da pa mu manjka izobrazba srca. Zato je dolžnost mladih, da iščejo pota v vse vrste naroda, da bi v narodu z njim in za njega delali. Delo, ki služi splošnemu napredku nas prenaša preko vseh razločkov v socialnih razredih; iz dela, posvečenega narodnim in državnim koristim ter po njih napredku vsega človeštva raste globok skupni občutek delavne družbe, skupnosti duše in srca.

Ni še nam prešlo v kri prepričanje, da smo vsi med seboj zvezani s skupno udeležbo, da so koristi in usode vseh slovanskih narodov nerazločno do smrti združene ter da v skupnosti vseh leži usoda vseh. Ne čutimo se še za člane ene slovanske družine. Če kdaj, to prav v današnjem času, polnem zmed in zmot, s polno težo razumavamo besedo predsednika Masaryka: »Vsi smo na isti ladji.« (Se nadaljuje.)

K razstavi arhitekta Neidhardta

V Jakopičevem paviljonu je razstavljal in v nedeljo, 11. t. m. zaključil svojo razstavo s predavanjem in vodstvom arhitekt Juraj Neidhardt iz Zagreba.

Razstavo samo bi mogli deliti v dva dela in sicer: v projekte in študije o gradnji mest, ter projekte za zgradbe tako kulturnega kot utilitarnega značaja.

Pri reševanju urbanističnih problemov se Neidhardt drži načel svojega učitelja Le Corbusiera in jih skuša prenesti na Zagreb. Izhaja iz elementa stanovanjske celice, ki je tipizirana po številu družinskih članov ter opremljena z mobiljarom in ostalimi tehničnimi napravami. Vrsto teh stanovanjskih celic poveže z odprtim hodnikom v stanovanjski blok, ter ponovi ta motiv v višino, pač po potrebi gostote, katero hoče doseči. Tako nastale stanovanjske bloke postavlja prosto v velikanske komplekse parkov in zelenja. Glavna os novega naselja tvori široka avenija, ki veže stari poslovni del mesta z novim stanovanjskim in kulturnim. Ta os mu je glavna arterija (zelenja) živega organizma mesta. Njegov namen je, doseči čim večjo gostoto prebivalstva zato, da zmanjša zazidano površino mesta pri vedno boljših higijenskih, kulturnih, socialnih in prometnih pogojih.

Pri Neidhardtovih zgradbah je mogoče jasno čutiti gradbeno idejo, t. j. misel, ki karakterizira dani objekt in ki izraža njegovo notranjo funkcijo. Dobro obvlada konstrukcijo ter tehnologijo gradiva. Medsebojno zavisnost teh treh komponent modernega stavbarstva dosledno pokaže, ter ji da izraza v celotni plastiki objekta. Tako dosega ono, kar je odlikovalo dobro arhitekturo vseh dob, ono, za čemer stremimo in bomo stremeli. Neidhardt ni mrzli računar, ki bi sešteval dolžinske, ploskovne in kubične mere (kar danes na splošno mislijo o moderni arhitekturi), on išče novo plastiko, ki je izraz organizma, pa naj bo to soba, stanovanje, hiša, šola ali trg. On išče skladnosti v ploskvah, v prostorih; vsemu pa je merilo človek in njegov odnos do prostora bodisi, da je v njem ali izven njega. Človek z vsemi svojimi materialnimi in duhovnimi potrebami je merilo dobre arhitekture. Neidhardt ne napravi človeku samo krova nad glavo, on mu hoče dati zraka in luči, on ga hoče čim bolj približati naravi, hoče ga razveseljati, hoče ga vzgajati in to v zavestnega člana človeške družbe. Ta arhitektura je umetnost in bo veren dokument svoje dobe, njene vrednote bodo trajne.

Zadnji dan razstave je Neidhardt sam razlagal svoje gledanje na arhitekturo in tolmačil svoja dela. Predavanje se je sicer malo zavleklo in je morda poslušalce nekoliko utrudilo, a to bi bil detajl, ki ne bi mogel zabrisati bistva. Tudi v besedi je Neidhardt demonstriral svoja načela tako, kakor v delih. Svojim objektom, ki so mu živi organizmi, išče analogijo

v naravi. Človek in njegov odnos do narave je osnova, moderna tehnika sredstvo. Neidhardtovo delo, iskanje in beseda so nam povedali, kako je ves človeški, preprost in zato prepričevalen. Morda je kdo pogrešal številčnih in drugih dokaznih sredstev za njegova izvajanja, morda so se komu zdele nekatere trditve preveč pavšalne in premalo utemeljene, vendar vrednosti osnovnih misli to ni zmanjšalo.

Ko gledamo na Neidhardtovi razstavi tako izdelan urbanistični nazor, ko vidimo, kaj vse delajo drugje, se moramo nehoti vprašati, kje smo sedaj mi. Slovenci imamo vse polno nerešenih problemov, ki se tičejo regulacij in asanacij naših naselij in mest, industrijskih naselij, letoviških krajev do kmečkih vasi. Vsi ti problemi bi morali biti rešeni po vidikih sodobnih socialnih, gospodarskih in kulturnih potreb upoštevaje dane geografske in druge razmere. Zato se nam zdi nujno potrebno, da ustanovimo institut za urbanizem (priključen univerzi), ki bo smotrno nabiral vse potrebne podatke in statistično gradivo, študiral razmere današnjega našega življenja tako, da bi v njem študentje spoznavali stvarne potrebe naših naselij. Tu bi se sestavljali dobri programi za javne urbanistične konkurence, ki bi ob plemeniti in zdravi tekmi arhitektov mogle roditi samo dobro slovenskemu narodu.

„Zmazki“ Heinricha Manna, „boljševiška propaganda“ Vojnove (Pisani kamni) in književnost „Pohoda“

So taka kulturna, gospodarska in politična vprašanja, o katerih se more pisati pri nas s popolno ignoranco ali tudi zavestno neresnično. Pisec se mora zgolj primerno zavarovati, pa z vso gotovostjo lahko pričakuje, da ne bo prejel odgovora, ker bodo, če ne bo šlo drugače, zato drugi poskrbeli. Njegovo čednostno ravnanje bo ostalo čednost, pa četudi bi bilo samo zlobno hujskanje.

Temu enaka je lepa in udomačena navada, da človek z vso slastjo zavilati bič po sočloveku, ki ima zvezane roke, po človeku, ki se ne more braniti.

Heinrich Mann je nemški emigrant. Kakor druga, je tudi njegova dela dal Hitler sežgati. Po ideologiji tretjega rajha je postal tako brezpraven. Nič ne de, če je kljub temu eden največjih sodobnih nemških sociologov — samo vse to že zadostuje, da more afirmirati neki B. Š. v »Pohodu« svojo verno pripadnost metodam sežiganja kulturnih vrednot s tem, da vrže nanj mimogrede nekaj blata in v vsej neobjektivnosti po svoje imenuje velika dela njemu ideološko nasprotno usmerjenega pisca: »zmazki«.

To je zato, ker pri nas strašno pozabljamo, da je vsako pisanje v prvi vrsti vedno ogledalo samega sebe.

Taki pojavi, kot je gornji, postajajo tipični in zato je treba značaj takega ravnanja enkrat pribiti. Če

se to zgodi v strokovni kritiki, to še ne bi bilo tako hudo, to je končno stvar prizadetih strokovnjakov, da storilca poženejo iz svetišča. Drugačna je stvar, če preidejo te revolverske metode v dnevno časopisje. Odkar velja vedno časopisje kot rezultat demokratizma za forum, kjer se razpravlja o vseh dnevni javnih vprašanjih, tako političnih, gospodarskih in drugih in tako po naravni posledici primarno razpravljajo povečini o tem laiki, potem je naša dolžnost, da vzdržimo pri teh javnih diskusijah, ki itak potrebujejo povsod strokovne popravke, vsaj en temelj: dostojnost v najširšem smislu besede. Pri nas je pa mogoče celo v uvodnem članku z vso resnostjo postavljati tezo o petdeset-procentni kriminaliteti pri Judih, je mogoče celo v velikonočni številki pisati o grozodejstvih frimasonov, da ne omenjam vseh brutalnih in neobjektivnih polemik med domačimi strankarskimi rivali, ki se v bistvu izživljajo ne mogoče v tem, da bi ena grupa dokazovala drugi nepravilnost nazorov, napake, nedoslednosti — ne, temveč v očitnanju laži, nasilnosti, takozvanih »podvalivanj«.

Temelj vsakega pisanja je gotova kultura, kot je karakternost temelj človeka. Brez dvoma danes ni težko predstavljati Jude za kriminalce. Mogoče je to tudi uspešno sredstvo politične propagande. Težje je bilo Zolaju in Masaryku kljub vsemu svetu razgaliti idiotizem in zlobnost natolcevanj, tičočih se Judov. Eno in drugo stališče pa je značilno. V takem ravnanju spoznam kulturo tega, ki meče blato na poteptanega, pa tudi onega drugega, ki poteptanega dviga, pa četudi pri tem sam dobiva udarce. Spoznam iskrenost zavzemanja takih ljudi in morem potem ceniti njihovo zavzemanje v drugih pogledih, pa četudi gre za politične opozicionalce. Spoznam vrednost akcij teh ljudi.

Pamflet, radi katerega sem napisal te misli, omenjam samo zato, da pokažem, kako daleč smo že v teh metodah. Lansko leto je založba »Evalit« izdala prevod knjige: A. Vojnove: Pisani kamni. Več mesecev po izdaji knjige je genijalni recenzent »Pohoda« B. Š. dobil to knjigo v roke. Že od vsega početka ga je streslo: knjiga je prišla iz današnje Rusije, pisateljica je Rusinja, delo obravnava današnje prilike v Rusiji.

Že je bila sodba sklenjena: človek, ki ne prenese »zmazkov« Heinricha Manna, ki mu je Plehanov znanstveni ignoranc, v vsem svojem »notranjem odporu« pove sentenco o pomaganju z vsakovrstnimi denuncijacijami in podtikanji in zaključi, da je roman sama razredna zagrizenost, poln nelogičnosti in nemogućnosti, z eno besedo: za ljudi, ki so postali komaj pismeni. Krona te sodbe pa je tale dobesedna trditev o romanu: »Predvsem dobro skovana boljševiška propaganda«.

In vendar kljub tej otipljivi sodbi knjiga še danes ni zaplenjena —.

Dejstva so pa namreč tale. Rusi sami so knjigo tako razumeli, da so jo zaplenili, pisateljico pa iz države izgnali. Knjigo so nato izdali v Nemčiji v nem-

Marko Gabor: Pogovor*

Večer. Močna luč. Študentovska podstrešna soba. Postelja, na njej pol kosa kruha. Na sredi miza, na njej knjige, ob njej dva stola. Za vrati kovčeg, na vratih rjav plašč »Hubertus«.

Osebe:

Telo.

Duša.

Telo in Duša: (sedita na stolihi).

Duša: Ne kadi, prosim Te, Telo.

Telo: Ja, hudiča to ne gre. Zadnje čase se daš res često ločiti od mene, pa misliš, da bom zato kar opuščalo cigarete.

Duša: Ne! Pa vsaj takrat se vzdrži, ko sva tako ločena in si gledava iz oči v oči.

Telo: (jezno vrže cigareto po tleh.) Naj bo. Viš, jaz se ti zmeraj pokorim, ti pa onegaviš in trobiš stalno — ne morem, ne smem — če te vprašam po tvojih skrivnostih, ki so meni kot telesu zakrite na veke.

»Duša: Da, da, saj to je, na veke so ti zakrite in zato ti ni pomoči. Nikdar ne boš prodrlo v svet, ki je zakrit tvojim očem.

Telo: Pusti, vraga, čenče.

Molk.

Telo: Zelo me je veselilo v začetku, ko sem te takole z lahkoto začelo ločiti od sebe, z drugimi besedami, ko sem začelo samostojnejše mi-

*) Igrati je ta prizor nemogoče. Vendar si pa pri branju vsak posameznik lahko misli na mesto duše ali telesa kakšnega človeka in tudi za sebe zavzame primerno mesto. Drugače je dejanje vzeto iz vsakdanjega življenja.

sliti. Saj razumeš. Prihajal sem takrat k zavesti, da živim, da se gibljem, da čutim, predvsem pa, da mislim. Takrat sva si tako prvič gledala iz oči v oči in debatirala.

Duša: No?

Telo: No, no! Zmeraj praviš no, no. Pa ne glej me tako ironično, razumeš. Ne maram tega.

Duša: Kako pa naj gledam?!

Telo: Tako kot se spodobi. Kaj boš tu namigovala na mojo naivnost, še enkrat me poglej kot sedaj, pa se bova združila in nikdar več se ne bova ločila. Saj razumeš, kako mislim. Da ne bom nikdar hotel vedeti o tebi, niti se ne bom zanimal za tvoje skrivnosti. Sit sem že tega podmigavanja.

Duša: Joj, kako si se razburilo.

Telo: (hodi gor in dol po sobi.) Veš kaj Duša, kar te bom danes vprašal, mi moraš na vse odgovoriti. Če se boš pa le malo obotavljala, te bom stisnilo v sebe — razumeš, v telo — da se boš spremenila kar v meso in kri. Kar izgnila boš in ne bo več tebe in ne nobenih komedij in debat med nama.

Duša: (se strese in ne ve, kaj bi ukrenila.) Pa vprašaj, ajdi, saj — saj bom že povedala. Pa ne jezi se tako, ne maram tega.

Telo: (se vsede, luč pojema.) Dobro, torej zdaj me poslušaj.

Duša: (se nagne nazaj.)

Telo: (Počasi.) Zakaj praviš vedno, da je tvoje — duhovno — življenje edino važno za tebe in za mene. Zakaj ne bi jaz — telo — živelo tako kakor je meni prav, ti pa kakor je tebi.

Duša: (ironično zopet) Zato je važno duhovno življenje bolj kot telesno, ker se pač za

telesnim življenjem nadaljuje duhovno, ki traja v neskončnost.

Telo: Ha, ha, da duhovno da, ampak telesno življenje se pa konča tu in prav telo si mora toliko pritrgovati na račun duhovnega življenja, ha, ha! (Telesu se trebih trese od smeha, nato glasno govori o sebi.) Duša že tu živi na moj račun in se še obenem pripravlja na boljše življenje (spet se Telesu trebih trese). Hrani se od telesa. —

Duša: Kaj ti veš, kaj je dušina hrana.

Telo: No, kaj pa je. So mogoče ti-le učni pripomočki, tu na mizi?

Duša: Ne, to so pripomočki h kruhu.

Telo: Dobro, pa kaj torej, ljubezen, idealna ljubezen?

Duša: Tudi ne, to je le hipna iluzorna zadeva teles, ki pa dobi pri prvi priliki realno podlago.

Telo: Kaj torej, vraga?

Duša: Ne boš razumelo. Telo skrivnost —.

Telo: Molči, samo molči. Vem, kaj je. Živiš na moj račun, pa te je sram priznati. Vse drugo so čenče. (Telo vzame s postelje pol kosa kruha, ki si ga je pustilo od večerje za zajtrk.) Tu vidiš je tvoja hrana, prav taka je kot moja in noben ne bi živel, če ne bi bilo tega. Razumeš?

Duša: (postane rdeča v lice in se boji) Razumem.

Telo: No vidiš. (Luči ugasnejo, Telo je zmučeno, se nagne na mizo in začne dremati.)

Duša: (Ko telo zaspi, zleze oprezno v njega, da ga ne bi zbudila. Ker se boji, da je telo ne bi stisnilo in spremenilo v kri in meso.)

Zastor pade.

škem prevodu. Vse nemške kritike, ki jih ni malo, so soglasne v mnenju, da je knjiga polna pretresujočih resnic o Rusiji, da je satira, kakor si je ostrejša in trpkajša ni mogoče misliti; da je najbolj brezobzirna in najbolj trda obtožba boljševizma. Vse to so doslovni izrazi nekaterih več kot dvajsetih soglasnih tozadevnih kritik.

Enako soglasno je mnenje o umetniški vrednosti tega dela, ki pravi, da je knjiga pisana z ostrim psihološkim pogledom, z zrelim darom opazovanja in ima izredne umetniške in psihološke kvalitete. Pisala da jo je ne samo izredna poznavateljica, temveč tudi povsem nevarna pisateljica satire. Roman da je čudežno delo tartufferije, satira dobe povsem velikega formata.

Tako pišejo o knjigi Nemci, brez dvoma najbolj ostri ideološki nasprotniki boljševizma.

Mislím, da bi B. S., če bi se zavedal, da je vsako pisanje v prvi vrsti predvsem ogledalo samega sebe, mogoče vendarle tega pisanja ne bil napisal. Tako pa je po vseh teh dognanjih brez dvoma s to kritiko sebi sam napisal ime.

Dr. L. V.

Kulturno središče

Silen razvoj beograjske univerze v teh letih po prevratu nas je silil, da smo brez vsake zavisti do srečnejših beograjskih kolegov, v dokazovanju zapostavljenosti slovenske univerze, primerjali dotacije beograjski in ljubljanski univerzi. Poudarjali smo tudi, da imajo vso pravico do nemotenega znanstvenega razvoja, nismo pa mogli preko revščine, v kateri životarimo mi. Premalo hlapčevstva je v nas, da se ne bi borili za svoj prostor med kulturnimi narodi.

»Studentske Novine« so glasilo beograjskih nacionalističnih akademikov. Poznamo prav podobo vseh teh nacionalistov tam doli. Zato razumemo, da se ne morejo strinjati z našimi težnjami po slovenski enakopravnosti, z našo zahtevo po pravičnem upoštevanju slovenske univerze. V celostanskem članku nam pripovedujejo, da so pravzaprav oni tisti, ki so zapostavljeni. Prav do podrobnosti je njih članek enak glavnemu poročilu o naši prosvetni politiki ob proračunski debati v beograjskem parlamentu. Prav isti so dokazi, s katerimi so skušali operirati naši JNS-arji, ko so še vladali. In še danes vas o tem prepričujejo vsi ti naši »objektivni Slovenci«. To so tudi vzroki, da smo se odločili ponovno govoriti o teh stvareh.

Ze prvo opazko S. N.: »... Treba je upoštevati, da Beograd kot prestolnica naše države in največje univerzno in reprezentančno mesto; do včeraj takorekoč v razvalinah zaradi pogostih bojov in sovražnih napadov, katerim je bil stalno izpostavljen, ni imel niti po osvobojenju in nima niti danes dovolj zgradb, ki bi popolnoma zadovoljile stvarne potrebe tako velike univerze, kot je danes beograjska univerza...« smo ob proračunski debati slišali vse točneje postavljeno: »Beograd mora postati kulturno središče Jugoslavije«. In na tem delajo vsi. Upoštevajmo še, da je Beograd lahko samo središče srbske kulture in da je središče slovenske kulture in znanosti Ljubljana.

Ze pred prevratom je imela beograjska univerza svoja poslopja, Ljubljana svoje univerze še ni imela. Po vojni pa so k že stoječim zgradbam prizidali v Beogradu iz državnih sredstev še celo vrsto novih poslopij za okoli 120 milijonov, zagrebški univerzi za 70 milijonov in novo ustanovljeni ljubljanski univerzi niti enega poslopja. V zadnjih letih smo si slovenski študentje priborili kredite 7,5 milijona dinarjev za univerzno knjižnico in letos 2 milijona za kemični inštitut. Toda znesek za beograjsko univerzo je v tem še bolj narastel in se približuje 200 milijonom.

Vse to je moral vedeti tudi poročevalec S. N., saj se je pozneje zagovarjal in napisal: »... če se upošteva, da je cela ljubljanska univerza spravljena v par poslopij, medtem ko zavzema beograjska s svojimi ogromnimi inštituti, zavodi, klinikami in ostalimi poslopiji v Beogradu in Zemunu preko trideset velikih zgradb...«

Ne, to ne more biti argument proti zahtevam.

In še naprej govori S. N.: »Medtem, ko je Ljubljana nedvomno, čeprav z mnogo manjšim številom študentov, bila mnogo srečnejša v tem pogledu (namreč potrebnih stavb op. ref.) in manj izpostavljena vsem onim nesrečam, ki so doletele Beograd, je povsem naravno, da čuti po svojem položaju in stvarnih potrebah mnogo manj potreb po univerznih in javnih zgradbah kot Beograd.«

Res je, ne zahtevamo trideset novih poslopij za univerzo poleg vseh onih, ki jih bo Beograd še dobil. Toda ljubljanska univerza do danes nima še niti ene stavbe — univerzna knjižnica se šele gradi — ki

bi jo postavila država in niti ene, ki bi vsaj kolikor toliko odgovarjala potrebam. Beograd pa s svojimi »ogromnimi inštituti, zavodi, klinikami itd.«...

Vse to vam mora dokazati, da Beograd za Slovence res nima drugih odgovorov, kot te, katerih enega ste prinesli vi.

Nadalje poročajo S. N., da je v dosedanjih proračunih dobila beograjska univerza za svoje zgradbe le 20 milijonov dinarjev. Trditve je neresnična in bomo v prihodnji številki prinesli točne izpiske iz proračunov za posamezna leta.

Njih navidez najmočnejši argument pa je citat iz poročila g. min. prosvete. »Skupno število študentov znaša 15.309 in to v Beogradu 7726, v Zagrebu 5050 in v Ljubljani 1788, v Skoplju 168 in v Subotici 751. Skupni izdatki za univerze znašajo 75.030.980 dinarjev, od česar dobi Beograd s Skopljem in Subotico 36.488.200 Din, Zagreb 27.362.408 Din in Ljubljana 11.180.242 Din. V Beogradu stane vsak slušatelj 4361 Din, v Zagrebu 5418 Din in v Ljubljani 6253 Din.«

Gornje številke se nanašajo samo na redne proračune, ne pa na izdatke za nove zgradbe. Tudi ni res, da bi stal državni vsak slušatelj 4, oziroma 5, oziroma 6 tisoč dinarjev. Naloga univerz vendarle ni samo ta, da ustvarja diplome inženjerjev, profesorjev, juristov. Univerze so najvišji znanstveni zavodi naroda, izdatki države za univerze so dajatve za razvoj znanosti.

Univerza, ki je na vseh področjih favorizirana, nudi slušateljem mnogo več kot univerza, ki nima niti svojih prostorov. Univerza, ki ima več fakultet, ima nujno tudi več slušateljev. Saj če bo ljubljanska univerza še nadalje le pastorka, bo imela vedno manj slušateljev, vedno več bo tedaj po vaši matematiki stal slušatelj državo, poznamo te argumente, argumente za ukinitve naše, slovenske univerze.

In še nekaj. Le slučajno primerjamo dotacije beograjske in ljubljanske univerze. Le slučajno, ker smo pač v isti državi. Ne zahtevamo, da bi nam vzdrževali univerzo Srbi ali Hrvati. Ne, vzdrževali jo bomo sami. Plačujemo jo sami in plačujemo jo, kot uspeh prevrata, leto za letom s težkimi milijoni, ki jih damo za druge pokrajine, z milijoni, ki ostanejo v Beogradu. Saj če bo šlo tako naprej, ne bo imela ta naša univerza nobenega slušatelja. Narod beračev ne rabi kulture, ne rabi univerze.

Tudi v pogledu univerzitetnih profesorjev po mnenju beograjskih nacionalistov ljubljanska univerza ni zapostavljena. Prav v zadnji številki »Sodobnosti« imate lepe dokaze neresnosti vašega poročanja. Samo en primer: V letu 1920/21 je imela filozofska fakulteta ljubljanske univerze 20 članov (11 rednih profesorjev, 4 izredne in 4 docente). Beograjska jih je imela takrat 32, zagrebška 26 in skopljska 7. Profesorski stalež se je torej v 16 letih povečal pri nas za enega samega človeka, v prestolici za 23, na hrvaški univerzi za 11 in na novo ustanovljeni skopljski za 8, oziroma računano v odstotkih:

na filozofski fakulteti v Ljubljani za 5%, Zagrebu za 42%, Beogradu za 72%, Skoplju za 115%, oziroma po predlogu za novi državni proračun kar za 200%.

Popolnoma pravilno je, da se naše univerze širijo, da dobivajo vedno več možnosti za resno znanstveno delo. Saj narod, kot znanost in umetnost, ki ostane na istem mestu propada. Ne, ne moremo se strinjati z argumenti proti slovenski univerzi. Kdor pozna položaj, kdor ve, katera dela mora opravljati narodna univerza, kdor pozna položaj drugih univerz in jih primerja z našo, bo videl, da je naša borba upravičena, da so dokazi o zapostavljenosti slovenske univerze resnični.

Kdo nas zastopa v CIE

Na 20. zasedanju sveta Mednarodne študentske zveze (C. I. E.), ki se je vršilo od 4. do 10. januarja t. l. na Dunaju, je bil sprejet »Savez jugoslovenskih nacionalnih akademskih organizacij« (SJNAO) dokončno za člana C. I. E. kot zastopnik in reprezentant vseh študentov v Jugoslaviji. Preden se spustimo v podrobnejše razglabljanje o tem, bi bilo prav, da si ogledamo, kaj je prav CIE, kakšne cilje zasleduje in kdo je doslej zastopal v njej Jugoslavijo.

CIE so ustanovili l. 1919 v Strassbourgu zastopniki visokošolcev USA, Vel. Britanije, Italije, Grčije, Poljske, Belgije, Rumunije, Češkoslovaške in Jugoslavije. Cilj organizacije je, da goji prijateljske zveze med študenti vsega sveta, da proučuje vprašanja, ki se tičejo visokošolskega študija, materialnega in intelektualnega življenja študentov, itd. V ta namen skrbi za razne ugodnosti potujočim študentom, prireja potovanja, proučuje univerzna vprašanja (izenačenje diplom, itd.), daje pomoč potrebnim študentom z ustanavljanjem fondov in štipendij, zidanjem sanatorijev za tuberkulozne študente in končno goji tudi visokošolski šport.

Akademie iz Jugoslavije je sprva zastopala v CIE zveza, ki pa je obstajala zgolj na papirju, dejansko ni bila nikoli ustanovljena. Zastopstvo so vršili kajpada večinoma beograjski visokošolci v imenu

vseh treh univerz. Ko se je l. 1925. osnovala na ljubljanski univerzi reprezentanca S. S. L. U., je ta začela akcijo za resnično ustanovitev zveze. Hkrati pa je že neodvisno od ostalih dveh univerz vstopila v CIE kot »svobodni član«. L. 1927. se je ustanovil Savez študentov kraljevine SHS »Pobratimstvo«, sestojel iz treh reprezentanc: reprezentance Ljubljane SSLU, reprezentance Zagrebu Jugoslovenskega akademškega podpornega društva, ki naj organizira na univerzi stanovsko reprezentanco po vzoru ljubljanske, in reprezentance Beograda »Pobratimstvo«, ki naj čimprej izvede volitve na univerzi (tedanje »Pobratimstvo« namreč še ni predstavljalo vseh beograjskih študentov). Od l. 1927. do l. 1932. je »Pobratimstvo« zastopalo študente vseh treh univerz v CIE. Z razpadom »Pobratimstva« pa je prenehalo tudi naše članstvo v tej organizaciji.

L. 1935. se je ustanovil Savez jugoslovenskih nacionalnih akademskih organizacij. Ze ime pove, da so se v tem Savezu zbrali akademski klubi tkzv. »jugoslovenskih integralistov«, ki predstavljajo med študentstvom v državi absolutno manjšino. In sicer so včlanjeni v njem neki klubi iz Ljubljane, Zagreba, Subotice iz Skoplja. Beograjski študenti v njem sploh niso zastopani. Na ustanovnem obnem zboru v Ljubljani je bil izvoljen za predsednika Niko Marinković, bivši predsednik »Jugoslovenske akcije«. Ljotičevo glasilo »Otdžbina« je to izvolitev takoj proglasilo za zmago »zborovskih načel« med »jugoslovensko« orientiranimi akademiki. To pa je bil povod medsebojnim trenjem, ki so nastala kakor med članstvom samim, tako tudi v Upravi. Tako je tek el čas. Člani Uprave (Niko Marinković, Stanislav Rapotec) so se medtem vozili po »zemaljski kugli«, kot piše zagrebška »Nova Riječ«, bili so na kongresih CIE v Pragi, Sofiji in na Dunaju, reprezentirali študente iz Jugoslavije, ne da bi bili zmogni francoščine, ki je na teh kongresih službeni jezik. Članstvu že od ustanovitve niso bili predloženi blagajniški računi, izgubil je zapisnik ustanovnega obnega zbora, predsednik je že trikrat odložil funkcijo, a zdaj zahteva, naj se ga že zopet smatra za vodjo Saveza. Menda zato, da bi se udeležil razstave v Neaplju, ki jo je pod okriljem C. I. E. priredila italijanska Gruppi Universitari Fascisti začetkom aprila t. l. in kjer so bile razstavljene slike, kipi, fotografije, lepaki akademikov in akademski tisk. Razstave so se udeležili v glavnem ljotičevci, ki so dobili brezplačne vozovnice do Rakea. Mislili so poslati v Neapelj tudi nekatere razstavne predmete, pa, kot pravijo, jih niso imeli časa zbrati. Plakate, ki so jih dobili za to razstavo, so samo spravili v lokal Saveza, niti v Ljubljani niti v Zagrebu jih ni bilo videti razobešenih. Občni zbor Saveza je bil napovedan za november 1936, preložen iz »tehničnih razlogov« na februar, odtod na konec marca, vršil pa se še danes ni.

Ne spuščamo se v notranje homatije Saveza, stvar članstva je, da te stvari med sabo uredi, navajamo jih le za ilustracijo, kajti komedija se je izprevrila v tragedijo: po kdo ve in zna kakem naključju je bil januarja t. l. ta isti SJNAO sprejet v C. I. E. kot reprezentant vseh študentov v Jugoslaviji.

Prvi člen pravil Mednarodne študentske zveze pravi med drugim: njeno delovanje (Zveze) je neodvisno od katerekoli veroizpovedi in od katerekoli politične grupacije. In z ozirom na to zahteva 5. člen pravil od sleherne Nacionalne unije (Nacional. unija je reprezentanca vseh študentov neke države), ki hoče postati članica C. I. E., da je:

1. neodvisna od katerekoli politične grupacije ali veroizpovedi;
2. najbolj gotova reprezentanca študentstva te države;
3. dostopna vsem študentom, državljanom reprezentirane države.

Ali SJNAO tem zahtevam odgovarja? Ne, SJNAO ne odgovarja niti prvi niti drugi niti tretji zahtevi. SJNAO ni neodvisen od katerekoli politične grupacije, ampak je politično popolnoma opredeljen (Ljotič, JNS). Kot tak ne more biti reprezentanca študentstva naše države, ampak kvečjemu številčno najšibkejša skupina. Kot tak tudi ni dostopen vsem študentom, državljanom Jugoslavije.

Ne moremo si misliti, da se Savez vsega tega ne bi zavedal, ne moremo si predstavljati, da vodstvo Saveza ne bi poznalo pravil C. I. E., zato tudi upravičeno dvomimo, da bi bili nameni, ki jih je Savez z vstopom v C. I. E. zasledoval, iskreni. Ali so bili to računi posameznikov, ki se radi prevažajo brezplačno po tej naši ubogi »zemaljski kugli«? Ali je to strategija vodstva, da bi se afirmiralo pri svojem članstvu, ali da bi izvajalo morda celo neke vrste presijo na nečlane? Tega ne vemo in to tudi ni važno. Važno je le to, da nas zastopa na mednarodnem študentskem forumu nekdo, ki ni za to niti poklican niti pooblaščen.

Kaj konkretno storiti, da se te razmere uredi? Ko je l. 1927. S. S. L. U. propagiral ustanovitev reprezentance študentov vse države, se je obrnil na Podporno društvo zagrebške univerze kot na edinega reprezentanta zagrebških akademikov, ki prave reprezentance niso imeli. Zagrebško podporno društvo je bilo tudi zastopnik hrvaških akademikov v reprezentančni organizaciji vseh študentov SHS »Pobratimstvo«. Z isto pravico se tudi Podporno društvo ljubljanske univerze lahko smatra za edinega reprezentanta slušateljev slovenske univerze v današnjih razmerah, ko še ni fakične reprezentance. Stopi naj v stik z društvi, ki lahko reprezentirata zagrebške ter beograjske akademike. Naj skuša osnovati začasno reprezentančno organizacijo vseh študentov države, ki nas bo zastopala v C. I. E. Če vsesplošna reprezentančna organizacija ne bo uspela, naj slovenska univerza sama kot »membre libre« vstopi v Mednarodno študentsko zvezo. Opozorjamo še na to, da je eden izmed ciljev C. I. E. tudi materialna pomoč študentom. Podporna društva vseh treh univerz so potemtakem živo zainteresirana, da dosežejo neposredno stik s C. I. E., in jim ne sme biti vseeno, kdo zastopa tamkaj našo državo.

Položaj naših delavcev

Večkrat smo že pisali o nizkem odstotku delavskih in kmečkih otrok, ki jim je dana možnost univerzitetne izobrazbe. Slovenski narod je narod delavcev in kmetov — in vendar so danes večini slovenskega naroda zaprta vrata njegove univerze. To ni sicer zapisano v nobenem paragrafu in ima teoretično vsak pravico do izobrazbe, toda praktično je ta pravica omejena prav s položajem, v katerem se danes kmet in delavec nahajata in z umetnimi ovirami v obliki šolnin, taks, fakult. naredb itd.

V ilustracijo razmer, v katerih živijo delavci v Jugoslaviji, naj navedemo par števil iz knjige Bogdana Krekića (Radniški štrajkovi 1936):

Po podatkih Suzorja o zavarovanih delavcih jih je bilo julija 1936 zavarovanih 629.490, in sicer:

86.346 z mezdo do	8 Din
97.585 z mezdo do	8—14 Din
137.785 z mezdo do	14—20 Din
110.950 z mezdo do	20—28 Din
123.924 z mezdo do	28—48 Din
72.900 z mezdo	preko 48 Din

Povprečna zavarovana mezda (po prijavah samih delodajalcev) je padla:

1930	27,76 Din
1931	26,19 Din
1932	24,58 Din
1933	23,22 Din
1934	22,24 Din
1935	21,65 Din

v letu 1936 pa je padla skoro na 21 Din. Padec od 1930 do 1935 v % 22!

Toda to povprečno mezdo po zgornji statistiki ne doseže niti polovica delavcev, nad ¼ pa jih zasluži pod 14 Din dnevno.

Na območju ljubljanske Delavske zbornice je bilo l. 1936. zavarovanih 89.739 delavcev (brez rudarjev) s povprečno mezdo 22,39 Din.

Padanje delavskih mezd v letih krize in še potem in s tem poslabšanje položaja delavstva je tako očitno, da so celo industrijalci morali to priznati, n. pr. na blejski konferenci industrijcev (avg. 1936).

Fiziološki minimum je Delavska zbornica izračunala za l. 1935 na 628,4 Din na osebo, oz. 1599,24 Din za 4 člansko rodbino. Toda l. 1935 je bila povprečna moška mezda v rudarstvu 651,83 Din, v industriji 683,99 Din, v trgovini 1060,35 Din, torej komaj ekstenstični minimum za eno osebo, za preživljanje družine pa znaša primanjkljaj 50,82% oziroma 133,81% oziroma 145,35%!

Proti poslabšanju svojega položaja so se delavci posluževali vseh možnih poti, prošenj, deputacij, intervencij in ko vse to ni nič pomagalo, štrajka. Bogdan Krekić odločno zavrača prikrivanje obupnega položaja delavcev, ki dobi izraza v mezdah gibanjih, češ, da »neodgovorni elementi« podpihujejo delavce. Odgovoril je na to na blejski konferenci čisto iskreno slovenski intelektualci Remec:

»Dokler je pri nas vladalo gospodarsko blagostanje, je bilo vse lahko. Tudi takrat so bili agitatorji, ki so hodilo okrog delavcev, toda delavci niso hoteli stopati v štrajke, ker so dobro zaslužili. Danes zaradi gospodarske krize in gospodarskih motenj so se stvari izpremenile.«

Spričo dejstva, da so mezde tudi v začetku 1936 stalno padale (v prvih sedmih mesecih 1936 povprečno od 20,72 Din na 20,50 Din) in da so se cene življ. potrebščin višale, se je število mezdnih gibanj v letu 1936 zvišalo.

Na območju ljubljanske Delavske zbornice je bilo od 1. januarja do 30. septembra 1936 zavarovanih 89.739 delavcev (brez rudarjev in nameštenskih blagajin); mezdnih gibanj je bilo 48, od teh 29 s štrajkom, 19 brez štrajka. Štrajkalo je 15.907 delavcev, v mezdnem gibanju brez štrajka je bilo 3607 delavcev. Odstotek stavkujočih z oziroma na število zavarovanih 17,73%, odstotek delavcev v mezdnem gibanju 21,75%.

Uspelo je 38 mezdnih gibanj (17.716 delavcev), 10 jih je propadlo (1798 delavcev).

Maribor za popolno slovensko univerzo

Slovenski akademiki iz Maribora, ki imajo tam svoje akademsko društvo, so nameravali prirediti v Mariboru »Zborovanje za univerzo«, na katerem naj bi obmejni Maribor pokazal svoj odnos do slovenske univerze, svoje pojmovanje njenih nalog in manifestiral svojo zahtevo po njeni izgraditvi.

Odziv predstavnikov javnosti in društev, ki so bila pritegnjena, da se na zborovanju izjavijo, posebno pa še zanimanja vseh ostalih, sta dala slutiti, da prireditelji ne bi ostala brez moralnega uspeha. O vsem tem pa priča zdaj le brošura, ki so jo izdali mariborski akademiki kot nadomestilo za prireditelje, ki se ni vršila »iz vzrokov, ki so izven našega društva«, kot so povedali v uvodu.

Tako se je kot izhod za silo porodil ta »dokument manifestacije obmejnega Maribora za popolno slovensko univerzo«. Pozna se brošura, da ni bilo ambicije, da se njena vsebina kdaj objavi, a vendar temu je zanimiva in sicer zaradi objavljenih izjav. Kar v začetku smo se začudili: izjavo podaja pet okoliških občin, oziroma njihovih županov — in center, Maribor sam? Njegove izjave ni. In kje so poleg imen dr. Kukovca, dr. Lipolda, Golouha in Petejana še druga mariborska imena, dobro poznana iz politične arene? In spet je čudno, da poleg izjav Zveze kulturnih društev, delavskega kulturnega društva »Vzajemnost« in še nekaterih kulturnih društev ni izjave Prosvetne zveze. Boge, kako je zdaj s to stvarjo: ali so se Društvo jugosl. akademikov nekateri zdeli malopomembni in torej ni uvidelo potrebe, se z enako prošnjo obrniti nanje, ali pa se je tem nekaterim zdelo vprašanje slovenske univerze premalo pomembno, da bi bilo treba tukaj še kakih izjav.

Iz naše kulturne politike

Jaz, jaz, ne on!

Saj smo že vajeni tega. Toda vse v istem sestavku, to gre že kar čez drn in strn. Berite vtise prof. S. Osterca iz Bolgarije (Slov. Narod 19. IV.).

»Od vseh strani aplavzi; nisem vedel, ali naj se zahvaljujem naprej ali nazaj, na levo ali desno, ali publiki, ali orkestru ali Poliču. Priznati moram, da nimam mnogo smisla za sentiment, ampak se mi je vendarle storilo tako rekoč »inako«.

Tu je namreč »jaz«. In oni drugi?

»...neokusna reklama za našega prvega simfonika, ki starta kakor prvi rajni pilot Ikarus... provinca!«

Kaj bi bilo, ko bi bila na programu ponedeljkovega koncerta kaka prva simfonia g. prof. Osterca?

Ah da, Arničev koncert. Tako smo že dva dni prej vedeli, kakšne bodo kritike po koncertu. Pa o tem drugič.

Dva gosta na univerzi.

Ta teden so naši kolegi nacionalisti, ki imajo večino v odboru juridičnega strokovnega društva, povabili na predavanje g. dr. Pirkmajerja, ki ga v zadnjih dveh letih nismo videli na univerzi.

Obenem je bil povabljen tudi g. Ciril Dolenc, absolvent štirih razredov srednje šole in član boksarske sekcije s. k. »Slovan«.

Z obema visokima gostoma smo imeli priliko istčasno spoznati vprašanja upravne prakse in videti nastop »boksarske prakse«, nove znanstvene panoge na tej univerzi. Tako je bilo tudi pri tem predavanju poskrbljeno za praktične demonstracije.

Mali

CONTINENTAL

Je res najboljši
pisalni strojček

IVAN LEGAT

MEHANIK

Maribor, Vetrinjska ulica št. 30

Tel. int. 24-34

Ljubljana, Prešernova ulica 44

Tel. int. 26-36

OTVARJAMO

POMLADANSKO SEZONO

Z ogromno izbiro novosti za obleke, plašče, površnike itd.

Posetite nas, da se prepričate o naših konkurenčnih cenah

MANUFAKTURA NOVAK

LJUBLJANA, Kongresni trg 15 (pri nunski cerkvi)